

ET

ET

ET

EUROOPA ÜHENDUSTE KOMISJON

Brüssel 23.5.2008
KOM(2008)317 lõplik

KOMISJONI TEATIS NÕUKOGULE JA EUROOPA PARLAMENDILE
PAREMAD TÖÖALASED VÕIMALUSED JA ROHKEM LIKUVUST: EUROOPA
PARTNERLUS TEADLASTE JAOKS

{SEC(2008)1911}
{SEC(2008)1912}

(komisjoni esitatud)

KOMISJONI TEATIS NÕUKOGULE JA EUROOPA PARLAMENDILE

PAREMAD TÖÖALASED VÕIMALUSED JA ROHKEM LIIKUVUST: EUROOPA PARTNERLUS TEADLASTE JAOKS

1. SISSEJUHATUS

Euroopa Ülemkogu kinnitas 2008. aasta kevadel majanduskasvu ja tööhõivet käsitleva uuendatud Lissaboni strateegia prioriteetsete valdkondadena investeerimise inimestesse ja tööjõuturu moderniseerimise, samuti investeerimise teadmistesse ja innovatsiooni¹.

Juba on kavandatud või hakatud tegema olulisi jõupingutusi, et kujundada ELi majandus kujundatakse ümber rohkem teadmistel põhinevaks majanduseks; need hõlmavad meetmeid ühtse turu tugevdamiseks,² tööalase liikuvuse suurendamiseks,³ hariduse ja väljaõppe tugevdamiseks⁴ ning erainvesteeringute teadusse ja innovatsiooni suunamise stimuleerimiseks⁵.

2007. aasta rohelise raamatuga „Euroopa teadusruum: uued perspektiivid”⁶ käivitati laialdane avalik arutelu avatuma, konkurentsivõimelisema ja atraktiivsema teadusruumi loomise üle Euroopas. Hiljem on kindlaks tehtud rida olulisi valdkondi, milles liikmesriikide ja ühenduse partnerluses võetavad tõhusad meetmed ühiste eesmärkide saavutamiseks aitaksid palju kaasa Euroopa teadustöö korraldamisele ja aitaksid luua Euroopas nn viienda vabaduse – teadmiste vaba liikumise.

Euroopa teadusruumi käsitleva rohelise raamatu jätkuna on 2008. aastaks kavandatud viis algatust ning ühena neist⁷ **tehakse käesolevas teatises ettepanek arendada partnerlust liikmesriikidega, et tagada vajalike teadlaste kättesaadavus.**

Teadlased kui uute teadmiste peamised loojad ning nende levitamise ja kasutuselevõtu põhilised elluviijad on ELis konkurentsivõimelise ja teadmistel põhineva majanduse jaoks hädavajalikud. Parimate teadlaste kinnihoidmiseks ja kaasamiseks on vaja kasutada tasakaalustatud lähenemisviisi, millega tagatakse, et kogu ELi teadlastele oleksid kättesaadavad õige koolitus ja ahvatlevad tööalased võimalused ning et kõrvaldataks nende liikumist piiravad takistused.

Euroopa teadusruumi käsitlevate algatuste elluviimist jälgib konkurentsivõime nõukogu.

¹ Eesistujariigi järeldused, Euroopa Ülemkogu, 13.–14. märts 2008.

² „21. sajandi Euroopa ühtne turg”, KOM(2007) 724.

³ „Euroopa tööalase liikuvuse tegevuskava (2007–2010)”, KOM(2007) 773, 6.12.2007.

⁴ See hõlmab ELi toetust akadeemilise liikuvuse suurendamiseks ning kavandatavat ELi algatust „uued kutseoskused uute töökohtade jaoks”.

⁵ „Teadmiste rakendamine praktikas: ELi laiapõhjaline innovatsioonistrateegia”, KOM(2006) 502, 13.9.2006, ning „Juhtivate turgude algatus Euroopas”, KOM(2007) 860, 21.12.2007.

⁶ KOM(2007) 161, 4.4.2007.

⁷ Ülejäänud algatused käsitlevad järgmist: intellektuaalomandi haldamine riiklikes teadusasutustes, ühine kavandamine, üleeuroopalised teadustegevuse infrastruktuurid, rahvusvaheline teaduslik-tehniline koostöö.

2. EDASIMINEK JA VÄLJAVAATED

Termin „teadlane” hõlmab paljusid aspekte ja tegevusvaldkondi. Selle alla kuuluvad ülikooli akadeemilised uurijad ja teadlased, kes teevad fundamentaaluuringuid suures teadusasutuses, rohkem konkreetse ülesande täitmisele orienteeritud teadlased valitsusasutuste laborites, ettevõtete teenistujad, kelle ülesandeks on turule orienteeritud arendustöö, ning kõrgtehnoloogiaalaste VKEde töötajad, kes tegelevad tehnoloogiasiiddega ning toote- ja protsessiuuendusega.

Teadus- ja arendustegevuseks sobivate inimressursside kättesaadavus on alates Lissaboni strateegia käivitamisest aastal 2000⁸ tunnustatud üheks peamiseks probleemiks. Komisjon tegi ettepaneku **2001. aastal meetmete võtmise kohta teadlaste liikuvuse suurendamiseks Euroopa teadusruumis**⁹ ja **2003. aastal nende tööalaste võimaluste parandamise kohta**¹⁰.

Komisjon kinnitas 2005. aastal **Euroopa teadlaste harta ja teadlaste töölevõtmise juhendi**, milles käsitleti teadlaste, nende tööandjate ja rahastajate osa ja vastutust ning võimalusi, kuidas muuta töölevõtmine õiglasemaks ja läbipaistvamaks. 2005. aastal vastuvõetud **teadlaseviisa pakett**¹¹ oli suunatud kolmandatest riikidest pärit teadlaste töölevõtu ja elamisloaga seotud küsimuste kiirele lahendamisele. Teadlaste liikuvust ja tööalaste võimaluste parandamist toetati rahaliselt **kuuenda teadusuuringute raamprogrammi kaudu**.

Enamik liikmesriike rakendavad teadlastega seotud meetmeid, eelkõige reformivad nad oma ülikooli ja kõrgema hariduse sektorit¹². Teadusasutuste autonoomia suurendamine ja juhtimise parandamine on otse seotud teadlaste olukorra parandamisega.

Need algatused on andnud tulemusi. Liikuvad teadlased võivad nüüd saada palju paremat teavet kohalike keskuste võrgu ja Interneti kaudu¹³. **Seitsmenda teadusuuringute raamprogrammi**, sealhulgas vastloodud **Euroopa Teadusnõukogu** kaudu on parandatud teadlaste rahastamist.

Kuid edasiliikumine on siiski olnud veel aeglane. Vabatahtliku harta rakendamine on seni olnud piiratud ja mitu liikmesriiki ei ole veel rakendanud teadlaseviisa paketi direktiivi. Olemasolevate poliitiliste meetmetega kaldutakse küsimusi käsitlema isoleeritult või lähtutakse kitsalt rahvuslikust vaatevinklist.

Olukord eri teadusasutustes ja maades on erinev; paljudes liikmesriikides takistavad vanad seadused ja tavad töötajate konkurentsipõhist värbamist avalikku sektorisse või muudavad selle võimatuks. Lühikese tähtajaga lepingute eelistatud kasutamine noorte teadlaste puhul ja vanemusel, mitte töö tulemuslikkusel põhinev edutamiskord tähendab seda, et noorel andekal teadlasel kulub palju aastaid, enne kui temast saab iseseisev teadlane. Paljusid teadlasi on

⁸ Eesistujariigi järeldused, Euroopa Ülemkogu, Lissabon, 23.–24. märts 2000.

⁹ „Liikuvuse strateegia Euroopa teadusruumis”, KOM(2001) 331, 20.6.2001.

¹⁰ „Teadlased Euroopa teadusruumis: üks elukutse, mitmekesised karjäärivõimalused” KOM(2003) 436, 18.7.2003.

¹¹ See hõlmas ka nõukogu 12. oktoobri 2005. aasta direktiivi 2005/71/EÜ kolmandate riikide kodanike teadusuuringute eesmärgil riiki lubamise erimenetluse kohta (nn teadlaseviisa), ELT 289/15, 3.11.2005.

¹² „Ülikoolide uuendamiskava täitmine: haridus, teadus ja innovatsioon”. KOM(2006) 208, 10.5.2006.

¹³ ERA-MORE ja teadlaste liikuvuse portaali käivitatakse taas juunis 2008 nime all „EURAXESS Researchers in Motion Network” – võrk liikuvate teadlaste jaoks, mille kaudu saab teavet liikuvuse, töökohtade ja õiguste kohta.

koolitatud vanade akadeemiliste tavade järgi, mis ei anna neile oskusi, mida läheb vaja tänapäeva teadusmajanduses, kus avaliku sektori uurimisasutuste ja tootmisettevõtete vahelised sidemed muutuvad üha tähtsamaks. Teadlasel, kes tahab vahetada töökohta ja siirduda ühest teadusasutusest teise, akadeemilisest asutusest tootmisettevõttesse või vastupidi või asuda tööle teise riiki, tuleb ületada suuri takistusi.

Kuigi ELi riikides lõpetab ikka veel rohkem inimesi teaduslikke ja tehnilisi õppeasutusi ning kaitseb doktoriväitekirju kui USAs või Jaapanis, on teadlaste osakaal töötajate hulgas ELis palju väiksem¹⁴. Euroopa paljud kõrghariduse teise astme lõpetajad ja doktorikraadi saanud kas loobuvad teadlase karjäärist või tegelevad teadusega edasi riikides, kus selleks on paremad võimalused – peamiselt USAs.

Ligi 400 000 külalisteadlasest, kes töötasid USAs 2004. aastal, olid hinnanguliselt 100 000 sündinud ELis¹⁵. Nad moodustavad olulise osa ELi üldisest 1,3 miljoni suurusest teadlaskonnast¹⁶ ja tõenäoliselt on tegemist pigem oma valdkonna tugevaimate teadlastega. Näiteks 2007. aastal oli 75 % USA kümne kõige kõrgema järgu ülikooli majandusteaduskondade dotsentidest saanud oma bakalaureusekraadi väljaspool USAd¹⁷. USA süsteemi suutlikkust kasutada ära andekaid inimesi kogu maailmast näitab seegi, et USA on EList kindlalt parem kõige kõrgema taseme teaduse tegemisel¹⁸. Teadlaste sissevool kolmandatest riikidest ELi on hoopis väiksem,¹⁹ samas kui **ülemaailmne konkurents kõige andekamate teadlaste pärast on teravnemas ja on ilmunud väga häid tingimusi pakkuvad uued osalised.**

Samal ajal valmistab paljudes liikmesriikides muret teadlaskonna vananemine ning mõnes piirkonnas ja tööstusharus hakkab tekkima juba teadlaste puudus²⁰. Olukord halveneb veelgi, kui noori inimesi ei värvata teadustööd tegema ja kui ei võeta midagi ette naiste praeguse madala osakaalu suurendamiseks teadlaste ja inseneride hulgas. Lisaks praeguste teadlaste asendamisele on teadlaste arvu veel vaja suurendada hinnanguliselt²¹ 600 000–700 000 inimese võrra, et saavutada Barcelonas Euroopa Ülemkogul²² püstitatud eesmärk investeerida teadusesse keskmiselt 3 % SKP-st.

Seepärast on vajadus võtta otsustavaid meetmeid Euroopa teadlaste heaks praegu suurem kui kunagi varem. Kaalul on küsimus, kas Euroopa suudab areneda ja jääda pikemas perspektiivis teadus- ja arendustegevuse ülemaailmseks keskuseks.

¹⁴ ELis on see suhtarv 0,56 %, USAs 0,93 % ja Jaapanis 1,06 %; IISER II, Euroopa Komisjon 2007.

¹⁵ Euroopa maailma teadusmaastikul (*Europe in the global research landscape*), Euroopa Komisjon 2007.

¹⁶ Täistööaja ekvivalentides; IISER II, Euroopa Komisjon 2007.

¹⁷ Oswald and Ralsmark, 2008.

¹⁸ ELi teadlaste osakaal 10 % kõige enam tsiteeritud teaduslike publikatsioonide autorite hulgas on 37,5 %; USA-l samal ajal 48,9 %. Maailma kõige enam tsiteeritud teadustöid avaldanud 76 ülikoolist asub ELis ainult 8; 67 asub USAs; *Key Figures*, Euroopa Komisjon 2007.

¹⁹ 2000. aastal oli ainult 2 % ELi teaduse ja tehnoloogia valdkondades töötajatest pärit väljastpoolt ELi, samas kui USAs on sama näitaja 22 %; *Key Figures*, Euroopa Komisjon 2007.

²⁰ Mitmes riigis on kõrge kvalifikatsiooniga tööjõust üle 40 % vanuses 45–64 aastat, samas kui 25–34-aastasi on ainult umbes 25 %; *Key Figures*, Euroopa Komisjon 2007.

²¹ KOM (2003) 226 (lõplik), 30.4.2003.

²² Eesistujariigi järeldused, 15.–16. märts 2002.

3. PARTNERLUSMEETMED

Lissaboni strateegias tunnistatakse vajadust tervikliku ja kooskõlastatud edasiliikumise järele. **Uus algatus teadlaste olukorra parandamiseks, mis võiks tugineda praegu kavandatavatele reformidele ja meetmetele, annaks olulist ELi lisandväärtust.** Piisavate inimressursside kättesaadavus on samal ajal hädavajalik tingimus Lissaboni strateegia laiemate eesmärkide saavutamiseks.

Komisjon teeb seepärast ettepaneku **arendada komisjoni ja liikmesriikide partnerlust, mis tagaks eesmärkide ja meetmete tõelise mõjuvuse. See on hädavajalik, et ühiselt rakendada rida tähtsaid kindlasihilisi meetmeid peamistes valdkondades, mis on valitud, lähtudes nende mõjust ühenduse, riigi ja asutuste tasandil.**

Varasemad ja juba rakendatavad meetmed ühenduse ja riigi tasandil annavad väärtuslikke kogemusi ja ELis on palju heade tavade näiteid. **Kõikide riiklike süsteemide ja teadusasutuste taseme tõstmine kõige paremate tasemeni annaks juba väga palju maailmataseme teadussüsteemi loomiseks Euroopas.** Üksikalgatuste mõju suurendaks oluliselt see, kui tagatakse nende kooskõlastatud, järjepidev ning üksteist võimendav rakendamine, tuginedes ühiselt väljatöötatud eesmärkidele ja keskendudes kõige tähtsamatele valdkondadele.

Partnerluses tuleks võtta endale kohustus saavutada 2010. aasta lõpuks kiire ja mõõdetav edasimineku järgmistel aladel:

- **süsteemiliselt avatud töölevõtmise kord;**
- **liikuvate teadlaste sotsiaalkindlustuse ja lisapensioniga seotud vajaduste rahuldamine;**
- **ahvatlevate töölevõtu- ja töötingimuste tagamine, ning**
- **teadlaste koolituse, oskuste ja kogemuste parandamine.**

Kooskõlastatud meetmed nendes valdkondades, **koos uute jõupingutustega juba võetud meetmete paremaks rakendamiseks, nagu harta ja koodeksi põhimõtete laialdasema järgimise tagamine,** loovad teadlastele paremad töövõimalused, tagaksid edukama töö ning võimaldaksid rohkem liikuda ühest asutusest teise, avalikust sektorist erasektorisse ja vastupidi ning riigist riiki.

Tõeline teadlaste tööturg Euroopa tasandil tasakaalustaks teadlaste pakkumise ja nõudluse nende järele, tõstaks tööviljakust, kuna igaüks leiaks kergemini endale kõige paremini sobiva töö, hoogustaks teadmussiiret ja hõlbustaks tippkeskuste loomist kogu Euroopas, loovad paremad rahvusvahelised sidemed ühisuuringute teostamiseks ja nende tulemuste kasutamiseks ning muudaks teadusesse investeerimise tingimused tööstusettevõtete jaoks ahvatlevamaks.

4. NELJA TÄHTSAIMA VALDKONNA MEETMED

4.1. Avatud töölevõtmise kord ja rahaliste toetuste ülekantavus

Teadlased on sageli nimetanud avatud töölevõtmise puudumist teguriks, mis takistab teadustööle siirdumist või teadustöö jätkamist Euroopas. Paljudes liikmesriikides on riiklikel teadusasutustel, eriti ülikoolidel, vähe autonoomiat töölevõtmise küsimustes, kuna **kehtivad**

vananenud seadused ja tavad takistavad töötajate konkurentsipõhist värbamist või muudavad selle võimatuks. Samas kui töölevõtt erasektorisse on Euroopas põhiliselt avatud ja konkurentsipõhine, on avalikus sektoris ikkagi veel laialt levinud asutusesised konkursid.

Teadlased on suhteliselt väiksearvuline ja kõrge spetsialiseerumisastmega tööjõud, seepärast ei ole alati võimalik leida kõige parema kvalifikatsiooniga isikut teatavale töökohale üheainsa riigi süsteemist, rääkimata siis veel ühest asutusest. Avatud töölevõtmise laialdane rakendamine avalikus sektoris peaks seepärast tõstma Euroopa teadlaste töö tulemuslikkust ning andma teadlastele rohkem võimalusi.

Kuigi enamik erasektori ja mõned avaliku sektori teadusasutuste tööandjad teatavad kohtade täitmise konkurssidest juba avalikult, teatatakse enamikust vabadest kohtadest ainult samas asutuses või paremal juhul riigi tasandil. Teadlastele on vaja ka ajakohast, kergesti kättesaadavat praktilist teavet liikumise kohta ühest asutusest, sektorist või riigist teise.

Vaatamata suurtele jõupingutustele, sealhulgas ka Bologna protsessi ja hiljuti Euroopas vastu võetud kvalifikatsiooniraamistiku kaudu ei ole teadusasutustel ikkagi veel ettekujutust teiste riikide või sektorite akadeemilise ja kutsekvalifikatsiooni, sealhulgas mitteametliku kvalifikatsiooni tunnustamisest ega sellekohastest normidest.

Kuni käesoleva ajani on peaaegu kogu projektide rahastamine piiratud rahastava organisatsiooni asukohariigis asuva asutusega, isegi kui vahendite ümbersuunamine aitaks tõsta projekti tulemuslikkust. Euroopa Teadusnõukogu antud rahaliste toetuste ülekantavus ja põhimõte, et „raha läheb teadlasele järele”, mida EUROHORCs'i²³ kaudu on mõnes liikmesriigis hakanud järgima teadust rahastavad asutused, võiks olla eeskujuks muude meetmete rakendamisel.

Soovitatud tähtsaimad meetmed:

- Liikmesriigid tagavad teadlaste avatud, läbipaistva, konkurentsipõhise töölevõtmise, eelkõige andes teadusasutustele ulatuslikuma autonoomia töölevõtmisel ja võttes üle teiste riikide parimad kvalifikatsiooni tunnustamise tavad.
- Liikmesriigid ja komisjon tagavad, et kõigist avaliku sektori rahastatavatest teadlaste ametikohtadest teatatakse avalikult Internetis, eelkõige EURAXESSi kaudu.
- Liikmesriigid ja komisjon tagavad piisava teabe ja abi teadlastele, kes siirduvad ühest asutusest, sektorist või riigist teise, sealhulgas EURAXESSi ja EURESi platvormi²⁴ kaudu.
- Liikmesriigid ja komisjon lubavad riikide rahastavatelt asutustelt ja asjaomastest ühenduse teadusprogrammide saadud individuaalsete rahaliste toetuste ülekandmist, kui see võimaldab rahastajatel paremini rahuldada uurimistöö vajadusi ja teadlastel paremini edendada oma teadlasekarjääri.

²³ ELi liikmesriikide teadust rahastavate ja edendavate organisatsioonide juhid.

²⁴ Euroopa tööhõiveteenistuste võrk ja veebileht www.eures.europa.eu.

4.2. Liikuvate teadlaste sotsiaalkindlustuse ja lisapensioniga seotud vajaduste rahuldamine

Sotsiaalkindlustuse²⁵ Euroopa mõõde eeldab õigusnormide kooskõlastamist ELi ulatuses, et vältida olukorda, kus eri riikide õigusaktide rakendamine kahjustab liikuvate töötajate huvisid²⁶. Nõukogu määrusega (EMÜ) 1408/71 on ette nähtud üldine reegel, et liikuvad töötajad alluvad oma töökohariigi seadustele. Aastate jooksul on ühenduse õigusaktid sotsiaalkindlustuse alase kooskõlastamise kohta eelkõige soodustanud töötajate liikumist pikemaks ajaks. Kuid nagu rõhutati hiljutises ELi tööalase liikuvuse tegevuskavas, **ei tarvitse mitukümmend aastat tagasi vastuvõetud eeskirjad niisama tõhusalt kaitsta töötajate liikuvuse uuemaid vorme, kus sageli töötatakse lühiajaliste lepingute alusel eri liikmesriikides**. Kuna teadlased kuuluvad kõige liikuvamate töötajate hulka ja nende töös esineb sageli terveid lühiajaliste lepingute seeriaid, võib nende puhul kõige kergemini tekkida raskusi.

Põhilised raskused tekivad sageli sellest, et **ei teadlased ega nende tööandjad ei tea hästi sotsiaalkindlustusega seotud õigusi**. Seda tuleks parandada olemasolevale teabele juurdepääsu hõlbustamisega. Euroopa tööalase liikuvuse tegevuskavaga on ette nähtud **täiustada olemasolevaid sotsiaalkindlustuse alaseid õigusakte ja nende rakendamist**, võttes arvesse liikuvuse uuemaid vorme. Kuna see kehtib ka teadlaste kohta, siis on oluline, et nende kogemusi võetaks arvesse täiustamisvajaduste hindamisel. Näiteks võiks töötusabi ülekandmise ajavahemiku pikendamine hõlbustada liikuvust.

Praeguste ELi õigusaktidega on ette nähtud ka teatav paindlikkus liikmesriikide jaoks, et nad saaksid kokkuleppe alusel teha erandeid kohaldatavate õigusaktide üldistest eeskirjadest ja rakendada erinevaid sotsiaalkindlustust käsitlevaid sätteid asjaomaste töötajate kohta või pikendada ajavahemikku, mille jooksul kohaldatakse päritoluriigi sätteid, kui see on töötajate huvides. Tuleks teha kooskõlastatud jõupingutusi, et **kasutada teadlaste huvides neid erandeid mõistlikumalt**.

Lisaks võiks kolmandate riikidega seotud teadlaste liikuvust hõlbustada **liikmesriikide ning kolmandate riikide kahe- ja mitmepoolsete sotsiaalkindlustuslepingute erisätetega**, millega lubatakse ajavahemike ühendamist, võimaldatakse säilitada välismaal töötades teatava ajavahemiku jooksul oma päritoluriigi sotsiaalkindlustuskate ja lubatakse hüved sinna tagasipöördumisel üle kanda.

Täiendavaid küsimusi tekib seoses sellega, et töötajad kasutavad oma pensionipõlve kindlustamiseks üha laialdasemalt **lisapensioniskeeme**. Kuid lisapensionioiguste saamise, säilitamise ja ülekandmise tingimused on liikuvate töötajate, näiteks teadlaste jaoks sageli ebasobivad. Teadlaste konkreetseks teavitamiseks lisapensionioigustega seotud küsimustest tuleks teha eraldi jõupingutusi.

Praegu peetakse läbirääkimisi ettepaneku üle võtta vastu direktiiv, milles käsitletakse lisapensionioiguste kaasaviimist. Ei ole siiski tõenäoline, et selles käsitletakse kõnealuste õiguste „ülekantavust”. Seepärast on keskpikas perspektiivis soovitatav **uurida** liikuvate

²⁵ See hõlmab seadusega ettenähtud pensionioigusi, tervishoidu, abi töötuks jäämise korral.

²⁶ Nõukogu määrus (EMÜ) nr 1408/71 sotsiaalkindlustuskeemide kohaldamise kohta ühenduse piires liikuvate töötajate, füüsilisest isikust ettevõtjate ja nende pereliikmete suhtes ning rakendusmäärus (EMÜ) 574/72.

töötajate, sealhulgas teadlaste **lisapensionioiguste ülekandmise hõlbustamist käsitlevate meetmete teostatavust.**

Pensionide maksmisega tegelevaid asutusi tuleks innustada looma kogu ELi hõlmavaid teadlastele ettenähtud pensioniskeeme ning äriühinguid tuleks innustada kasutama teistes ELi liikmesriikides asuvaid analoogseid asutusi. See võimaldaks liikuvatel teadlastel teha teistes ELi liikmesriikides töötades makseid samasse lisapensionifondi ning samas täita osalevate liikmesriikide erinevaid sotsiaalkindlustuse, tööõiguse ja pensioni alaseid sätteid. Selleks on vaja valida, kus teadlased on kohustatud osalema seadusega ettenähtud riiklikus pensionifondis.

Soovitatud tähtsaimad meetmed:

- Komisjon ja liikmesriigid tagavad, et teadlastel ja nende tööandjatel on juurdepääs kergesti kättesaadavale sihtteabele ELi sotsiaalkindlustuseeskirjade kohaldamise kohta ja riikidevahelise liikuvuse mõju kohta lisapensionidele, sealhulgas täiustatakse selleks olemasolevaid ELi ja riikide teabeallikaid, nagu veebileht EULisses²⁷.
- Liikmesriigid kasutavad paremini olemasolevat õigusraamistikku ja sõlmivad vajalikud kahe- ja mitmepoolsed lepingud määruses (EMÜ) nr 1408/71 ettenähtud erandite kohaldamiseks teadlaste huvides.
- Liikmesriigid lisavad kolmandate riikidega sõlmitavatesse kahe- ja mitmepoolsetesse sotsiaalkindlustuslepingutesse teadlaste riikidevahelist liikumist hõlbustavad eeskirjad.
- Komisjon ja liikmesriigid hindavad vajadust võtta vastu komisjoni või nõukogu soovitus lisapensionioiguste ülekandmise kohta väga liikuvate töötajate, sealhulgas teadlaste puhul.
- Komisjon ja liikmesriigid toetavad teadlaste jaoks ettenähtud, kogu ELi hõlmavate pensioniskeemide loomist.

4.3. Ahvatlevad töölevõtu- ja töötingimused

Töölevõtu- ja töötingimused on üliolulised tegurid, millest sõltub, kui ahvatlev on ametikoht. Nagu muudegi elukutsete puhul, avaldab selles mõju palgatase ja võimalus tasakaalustada töö- ja pereelu, kuid teadlase puhul on juba algusest saadik vähemalt sama oluline see, kuidas hinnatakse teadustöö tulemuslikkust ja kas on olemas toetav professionaalne keskkond, milles ta saab rahuldada oma teaduslikke huvisid.

Tähtsatele käimasolevatele reformidele vaatamata on paljudes riiklikes teadusasutustes jäänud tasustamis- ja edutamiskord jäigaks ning sageli on neil, eriti ülikoolidel, raske konkureerida rahvusvahelisel turul. Paljudes liikmesriikides on **kaks teadlaste „klassi“: noortel teadlastel on lühiajalised lepingud, samas kui vanematel teadlastel on alalised lepingud ja vähe võimalusi liikumiseks ühelt töökohalt teisele.** Seepärast on teadlaste seisukohast väga olulised ühised paindlikkuse ja turvalisuse põhimõtted,²⁸ mis Euroopa Ülemkogu hiljuti pärast sotsiaalpartneritega kokkuleppele jõudmist vastu võttis.

²⁷

http://ec.europa.eu/employment_social/social_security_schemes/eulisses/jetspeed/

²⁸

Paindlikkuse ja turvalisuse ühiste põhimõtete poole: rohkem paremaid töökohti paindlikkuse ja turvalisuse kaudu, KOM(2007) 359.

Noorteadlasi võetakse sageli tööle ajutiste lühiajaliste lepingutega, et nad aitaksid teostada konkreetseid uurimisprojekte. See vähendab võimalusi, et andekad teadlased võiksid saada sõltumatuks. See võib innustada neid otsima edasijõudmisvõimalusi mujal ja lükkab edasi teadustöö juhtide uue põlvkonna ilmumist. Eelkõige noortele teadlastele pakutakse sageli ka ebaharilikke tasustamisviise (näiteks toetused, stipendiumid), mille kaudu juurdepääs sotsiaalkindlustusele ja lisapensioniga seotud hüvedele on riigis kohaldatava sotsiaalkindlustusskeemiga piiratud.

Seevastu on **vanematel teaduritel** sageli püsilepingud, mille kohaselt edutamine põhineb pigem vanemlusel kui teaduslikel tulemustel. See vähendab stiimulit muuta oma töökohta, töötades näiteks kas osalise või täieliku tööajaga teises riigis või sektoris või andes konsultatsioone. Nende tõketega, samuti muude tõketega, nagu pensioniõiguste kaotamine, vähendatakse ka **pensionile läinud või oma teadlaseteed lõpetavate teadlaste** võimalikku osa. Paljud tahaksid muidu veel töötada, olles näiteks mentoriks noortele teadlastele, nõustades poliitikuid või innustades noori teadlasetööle asuma.

Töö- ja eraelu kokkusobitamist ei peeta enamikus ELi teadusasutustes küllalt tähtsaks ja seetõttu võib kannatada eriti naiste teadlasetee. Juhtivate teadlaste hulgas on naiste osakaal normaalsest oluliselt väiksem, kuigi doktorantuuri astub neid sageli rohkem kui mehi.

Euroopa teadusruumi piires on teadlaste palkades suuri erinevusi ning need on oluliselt erinevad maailma muudes piirkondades makstavatest palkadest isegi pärast elukalliduse arvessevõtmist; samuti on suuri erinevusi ka meeste ja naiste keskmise palga vahel. Need erinevused moonutavad ühtset tööjõuturгу ja võivad aidata kaasa sellele, et teadlased lähevad otsima paremaid töövõimalusi muudes majandussektorites või väljaspool Euroopat.

Soovitatud tähtsaimad meetmed:

- Liikmesriigid, rahastajad ja tööandjad parandavad algajate teadlaste tööalaseid võimalusi, rakendades paindlikkuse ja turvalisuse põhimõtteid, korrapärast hindamist, võimaldades laialdasemat autonoomiat ja paremat koolitust; teaduse rahastajad peaksid tööalaseid võimalusi võtma arvesse uurimisprojektide hindamisel.
- Liikmesriigid, rahastajad ja tööandjad muudavad järk-järgult paindlikumaks lepinguid ja halduskorraldust ning riikide asjakohaseid õigusakte, et vanemate teadlaste ja teadustööd lõpetavate teadlaste puhul tunnustada nende head tööd ja anda neile tavalisest erinevaid töö jätkamise võimalusi.
- Tööandjad ja rahastajad peaksid tagama, et kõik riigi rahastatavad teadlased, kes saavad toetusi ja stipendiume, võiksid saada ka vastava sotsiaalkindlustuskatte.
- Liikmesriigid ja riiklikud teadusasutused peaksid saavutama, et valiku ja rahastamisega tegelevates asutustes oleksid piisavalt esindatud nii mehed kui ka naised ning võtma süstemaatiliselt meetmeid, et nii meeste kui ka naiste töö- ja pereelu oleksid tasakaalus, näiteks meetmeid teadlastest abielupaaride teadustöö soodustamiseks.

4.4. Euroopa teadlaste koolituse, oskuste ja kogemuste parandamine

Teadlastel peaksid olema kõik oskused, et osaleda tänapäeva teaduspõhises majanduses mitmesugustes osades. Eelkõige areneb üha rohkem ettevõtjaid nn avatud innovatsiooni keskkonnas, kus sidemeid üksteise ja riiklike teadusasutustega kasutatakse tõhusamaks ideede kontrollimiseks ja toodete arendamiseks. **Sidemed väga hea riikliku teadusasutuse ja**

ettevõtja vahel on seepärast äärmiselt olulised. Ka teadus ise areneb, liikudes **mitme eriala kokkupuutealal asuvatesse uurimisvaldkondadesse, konkurentsipõhise rahastamise, rahvusvahelise koostöö ja teadustulemuste edukaks innovatsiooniks teistendamise suunas.**

Kuid **enamik Euroopa teadlasi saavad ikkagi veel traditsioonilise akadeemilise hariduse.** Sageli ei ole neil oskusi ega teadmisi, mis on vajalikud näiteks intellektuaalse omandi haldamiseks, projektidele rahastuse hankimiseks või omaenda äriühingu rajamiseks. VKEdes töötavad teadlased võivad avastada, et neil tuleb juhtida projekte, korraldada äriühingu sidepidamist või hallata intellektuaalset omandit. Ka väljakujunenud teadlased võivad kaotada sideme uusimate meetoditega ja saada uuele töökohale siirdumisel, näiteks oma asutuses juhtivale tööle asumisel, vähe toetust oma pädevuse ja oskuste laiendamiseks.

Jätkuva valitsustevahelise **Bologna protsessi käigus tegeldakse mõnede küsimustega, nagu doktoriõppeprogrammide arendamine ja kvaliteedi tagamine.** Kaasa aitavad ka sellised ühenduse meetmed nagu **esialgse koolituse võrgustikud seitsmenda raamprogrammi raames, Erasmus Munduse programmi raames** soovitatud ühise doktorikraadi meede ja **Euroopa Innovatsiooni- ja Tehnoloogiainstituut.**

Kuid riigi tasandil tuleb teha suuremaid jõupingutusi oskuste parandamiseks ja elukestva õppe tagamiseks. **Teadlastel tuleb nende õppeperioodil ja hilisema töö ajal saada mitmesuguseid vajalikke kogemusi.** See omakorda aitab neil leida paremaid töövõimalusi ning võimaldab liikuda ühest teaduasutusest, sektorist ja riigist teise. See on üksnes osaliselt ametliku koolituse küsimus. Õige keskkonna loomiseks on vaja muuta paljusid asutusi, näiteks luua neile sidemeid erasektoriga.

Soovitatud tähtsaimad meetmed:

- Liikmesriigid arendavad ja toetavad järjekindlalt „riiklikke oskuste kavasad“, millega tagatakse, et teadlastel oleksid vajalikud oskused selleks, et anda kogu oma tööelu jooksul täispanus teadmispõhise majanduse ja ühiskonna arendamiseks.
- Liikmesriigid tagavad tihedamad sidemed akadeemiliste asutuste ja tootmisettevõtete vahel, toetades teadlaste siirdumist tootmisettevõttesse oma koolituse ajal ning edendades doktoriõppe rahastamist tootmisettevõtete poolt ja viimaste kaasamist õppekavade arendamisse.

5. PARTNERLUSE RAKENDAMINE

Partnerlus aitab kaasa Euroopas maailmataseme teadussüsteemi edukale loomisele siis, kui iga partner annab sellesse oma täieliku panuse. Seepärast on oluline, et:

- liikmesriigid, nõukogu ja komisjon võtavad endale **ühised eesmärgid ja toetavad ettepanud meetmeid;**
- liikmesriigid võtavad hiljemalt **2009 aasta alguses vastu riikliku tegevuskava**, milles seatakse konkreetset eesmärgid ja määratakse kindlaks konkreetset meetmed partnerluse eesmärkide saavutamiseks. **Iga liikmesriigi erinevat lähteseisundit arvestades peaks iga kava keskenduma partnerluse üldiste eesmärkide eri aspektidele;**
- kindlaks määratud **tähtsaimad meetmed rakendatakse 2010. aasta lõpuks;**

- **komisjon püüab** partnerluse tugevdamiseks **optimeerida olemasolevaid ühenduse õigusakte**, sealhulgas seitsmenda raamprogrammi programmi „Inimesed”;
- partnerluse lahutamatu osana liikmesriigid ja komisjon:
 - **teevad kindlaks head tavad** ja vajaduse korral **arendavad välja ühised suunised**;
 - **jälgivad edasiminekut** riigi ja ELi tasemel ja esitavad igal aastal ettekande, toetudes kokkulepitud näitajatele²⁹;
 - kasutavad **olemasolevat ühenduse õigusraamistikku võimalikult hästi** teadlaste huvide kaitsmiseks;
- **konkurentsivõime nõukogu**, vastavalt oma kesksele osale Euroopa teadusruumiga seotud küsimuste lahendamisel, **jälgib ja hindab edasiminekut** partnerlusmeetmete rakendamisel;
- partnerluse esimese etapi lõpus aastal 2010 hinnatakse **olukorda ja partnerlusmeetmeid üldiselt** ning vaadeldakse vajadust ELi edasiste meetmete järele seoses konkreetsete lahendamata küsimustega. Kõnealusel hindamisel **tuleks täielikult arvesse võtta teadlaste endi arvamusi**. Tuleks vaadelda **teadlaste ühise kontaktipunkti loomist**, mille kaudu oleks partneritele võimalik teatada headest tavadest ja lahendamata küsimustest, samuti tuleks kaaluda **suurema konverentsi korraldamist 2009. aastal**, et anda teadlastele võimalus oma seisukohtade avaldamiseks.

²⁹ Võimalike näitajate kohta on esitatud soovitusel juurdelisatud komisjoni talituste tödokumendi 7. peatükis (SEK(2008) XXX).